

„Ha a forrásra akarsz lelni,
a magasba kell törnöd, az árral szemben.

...
engedd megéreznem üdeségét,
éltető üdeségét.”¹

Az árral szemben

Az árral szemben – ezt a címet választottam írásom élére. Rendkívül kényes témákról lesz szó, amelyekben, ha nem is a megoldást, de legalább egyfajta kezdeti tájékozódást és helyes viszonyulást keresek legalább önmagam számára, aki bukácsló keresztényként keresi helyét a világban; ugyanakkor klienseivel empatizáló pszichiáterként törekszik szenvedéseik mélyebb megértésére és enyhítésére. A médiákban, úgy a neves lapokban, mint a személyes közösségi felületeken számtalan helyen botlik az ember az LMBTQ mozgalom kérdéseit feszegető vitákba. Rossz érzés fog el ezektől a késhegyig menő vitáktól, sok esetben személyeskedésig terjedő, affekt telített, színvonalatlan csörtéktől. Gondolkodó keresztény, LMBTQ ügyekkel kapcsolatban joggal érezheti, tudományos szinten lemaradásban vagyunk. Nem tudunk jól érvelni, kidolgozatlan a mondandónk. Így aztán nem csoda, hogy sok szerencsétlenül, felkészületlenül, indulatból megfogalmazott nyilatkozat hangzik el a hagyományos keresztény értékek védelmezői részéről. Ugyanakkor, az un progresszív táborból sem mindenki a párbeszéd híve, hiszen sokan „párbeszéd” címszó alatt, pusztán a feltétel nélküli megadást tudják elfogadni a tradíciók védelmezői részéről. Minden egyéb intoleranciának és gyűlöletbeszédnek minősül, amelynek akár jogi következményei is lehetnek, hiszen a jogi környezet is gyökeres változáson megy át az egész nyugati világban. Ebben a helyzetben arra teszek kísérletet, hogy keressem azokat az érveket és azt a hangnemet, amely egyaránt elveti a gyűlöletbeszéd indulatait, amely tekintettel van minden érintett érzékenységre, ugyanakkor nem adja fel azokat az alapelveket sem, amelyek a kereszténység egész története folyamán érvényben voltak. Eszményképem az indulatokat mellőző reflexió, amely a párbeszéd előszobája lehet, vagy, ha nem is vezet olyan messzire, legalább nyersanyagot szolgáltat az építő jellegű továbbgondolásra: „*Mert az ismeret is szervezi az identitást.*”²

Azt, hogy a tudomány merre fejlődik, az adott kor uralkodó ideológiája befolyásolja, de az elért eredmények értelmezése is visszahat a világképre. XVI. Benedek pápa egy írása szerint Gallileivel hasadt ketté az addig egységes emberi tudás, spirituális tudásra és természettudományosra³. A Gallilei eredményeire is építő Newton mechanikája azonban még egy szilárd világképet tett lehetővé. Newton még hitte, hogy a Teremtő Isten elegendő nyomott hagyott a teremtésben ahhoz, hogy a kutató embernek azok felismerése révén ne maradjanak kételyei. Ma már azonban, aki megvallja hitét a teremtésben és az azt létrehozó intelligens tervezőben, az akkor is nevetségessé válik, ha nem utasítja el az evolúció lépéseinek tényeit. Newton mechanikáját mára kiegészítette Einstein relativitás-elmélete, amely a fizikán túl, a

¹ II. János Pál pápa: Római triptichon; Új Ember Kiadó, 2003, ford.: Zsille Gábor

² A fehér barát című pálos újság legújabb (2020. 1-2. szám) számában találtam.

³ Benedek Európája a kultúrák válságában. Szent István Társulat. Bp., 2005.

relativizmus filozófiájának is jelentős táptalaja lett. Ez utóbbinak radikális és totális változata a posztmodern világkép nem akar objektív igazságot elismerni, vagyis az igazság is relatív lett. „Isten meghalt” - osztják sokan Nietzsche véleményét. Korunk himnusza John Lenon *Imagine* című dala lett – hiszen a mai ember valóban „elképzelet” és valóban úgy él, „mintha nem lenne fölöttünk mennyország és mintha nem lenne alattunk pokol”. Humanista vagyis egyedül az emberre tekintő, új, szekuláris vallás született, amelyben a hagyományos vallás és a haza fogalma egyaránt idejétmúlttá vált.

A radikális és totális relativizmus logikus következménye az etikában az utilitarizmus, vagyis a haszonelvűség teljes uralomra jutása, ahol a tett helyességét annak eredménye igazolja, szemben az arisztotelészi és a keresztény etikával, ahol a jó cselekedet végrehajtása önmagában érényes. Vagyis az utilitarista számára nincs objektív jó, hanem azt tekintik jónak, ami a lehető legtöbb embernek ad lehetőséget a lehető legjobb életre. Az utilitarizmus szerint az emberek cselekedeteit az örömeiv magyarázza: cél a boldogság maximalizálása és a fájdalom, a szenvedés minimalizálása. Az etikában a bibliai aranyszabályra⁴ alapozott Kant-féle kategorikus imperatívusz helyét így egyfajta *hedonisztikus imperatívusz*⁵ foglalta el.

Miközben a szekuláris világ egy széles körben elfogadott filozófiai rendszer talaján, erre koherensen épülő etikai-morális rendszer elvei szerint működik, amelyben minden olyan magától értetődő - de amelyben sokminden mégis olyan idegen az évezredekre visszamenő bibliai hittől - mi keresztények egészen elbizonytalanodtunk. XVI. Benedek pápa *Hit, igazság, tolerancia*⁶ című könyvében mutat rá e válság gyökerére. Szerinte a centrumban egy helytelen tolerancia fogalom áll, amelynek mentében elbizonytalanodtunk abban, hogy hitünk a „*religio vera*” azaz az igaz vallás. Ehelyett elfogadtuk, hogy minden út egyformán jó lehet, a miénk is csak egy a sok közül. Ezzel a háttérrel pedig nem tudjuk úgy felvenni a küzdelmet a jelen kor kihívásaival, mint ahogy az őskeresztények tették a maguk korában, az antik görög-római civilizáció körülményei között. A missziós lendület megtört, utóvédharcokat vívunk.

A szekuláris világ relativista filozófiáján és az utilitarista etika hedonisztikus imperatívuszán felnőtt mai átlagember számára tehát magától értetődő egyre több dolog, amely ugyanakkor idegen a bibliai hit követelményeitől: magától értetődővé lett a szexuális szabadosság; magától értetődő, hogy a házasság csak egy polgári szerződés, amely felbontható; hogy a nem kívánt magzat abortálható; hogy az öregek, betegek számára az eutanázia az emberséges kiút; hogy az egynemű párok is házasságot köthessenek és gyermekeket fogadhassanak örökbe. A sor pedig valószínűleg még nem teljes, hiszen vannak már javaslatok a csoportházasságra (kettőnél több személy egy házasságban) illetve a születés utáni abortuszra (amit ma még ugyan gyermekgyilkosságnak nevezünk) - ugyanazon indikációkkal, amelyek alapján ma még „csak” a magzatot lehet abortálni. Amikor aztán ezen jelenségek kapcsán a keresztény értékek szellemében próbáljuk kifejteni a véleményünket, úgy tekintenek ránk, mint aki tagadja az egyszeregyet.

⁴ Amit akartok, hogy veletek tegyenek az emberek, ti is tegyétek velük! Mt 7,12

⁵ A kifejezést David Pearce: *The Hedonistic Imperative* (1996) című könyvből vettem. Ott szerepel a „*Paradise-Engineering*” – a Paradicsom mérnöki úton való létrehozása kifejezés, amely géntechnológiai manipulációk révén kívánja elérni a tökéletes, fájdalommentes, boldog életet, amelynek megvalósítása erkölcsi kötelesség, vagyis: *hedonisztikus imperatívusz*. Lásd: www.hedweb.com

⁶ Hit, igazság, tolerancia. Ős-Kép Kiadó, Budapest, 2019

Ebben a konstellációban nem csoda, ha az LGBTQ mozgalom könnyen tör előre. Céljaikat a legtöbb ember számára mind filozófiai, mind etikai-morális szinten jól megalapozták, magától értetődővé tették: nem ártnak senkinek, tehát adassék meg nekik is az, ami mindenki másnak: házasodhassak a maguk orientációja szerint és nevelhessenek gyerekeket. Ha pedig „a pszichológia az új papság” - ahogy manapság sokan vélekednek - akkor megvan az az instancia is, amely az esetleges aggályok alól megadja a feloldozást.

Újabbán évről-évre tanúi lehetünk az egyre látványosabb Pride felvonulásoknak. A Meleg Büszkeség eme rendezvényei körül szoktak kitörni a témával kapcsolatban a legparázslóbb viták. Ezzel kapcsolatban érdekes asszociációkra ad alkalmat egy történelmi párhuzam. Aurelius Augustinus avagy Szent Ágoston a 400-as évek elején írt *Isten városáról* (*De Civitate Dei*)⁷ című művének első felében végigveszi az antik Róma vallási és filozófiai alapjait, amelyeket keresztényként kritizál és cáfol. Ezeket nagyon is jól ismerte, hiszen ő is csak felnőttként tért meg, még a kereszténység államvallássá tétele előtt. A leírtak között szerepel a *Liberalia* ünnepe, Pater Liber tiszteletére. A név Bacchus avagy Dionüszosz latin megfelelője. Az ókori *Liberalia* tehát a *Bacchanália* szinonímája, egyfajta több napos fallosz-ünnep, felvonulás, amikor még a tisztés és szolid emberek is teljesen kivetkőznek magukból, teljesen gender-független módon. Akárcsak a mai *Liberalia* Büszke felvonulásainak korában, a „love is love” jelszava alatt.

A XX. században a kommunizmus, mintegy vallásként viselkedett: saját dogmákkal, morállal, liturgiával, körmenetekkel. A szembenállók mint az igaz hit ellenségei, mint eretnek, kapták meg büntetésüket. Most mintha megint új vallás születne, a radikális liberalizmusé – szintén saját dogmákkal, morállal, szekuláris liturgiával és körmenetekkel. A szembenállók, mint az igaz hit ellenségei, mint eretnekek, kapják meg büntetésüket, amely azzal kezdődik, hogy véleményükkel kiírják magukat a társadalmi közbeszéd szalonképes résztvevőinek köréből.

Érdekes, hogy a radikális liberalizmus által követelt újdonságok szószólóinak jelentős része „progresszív keresztényként” határozza meg magát, követelve a teljes egyházi tanítás és gyakorlat ilyen értelmű gyökeres reformját. Hogy ez milyen konkrét változásokat jelent, az már jól megfigyelhető számos nyugati protestáns egyházi közösség esetében, akik már elfogadták ezeket a követeléseket: egyneműek házassága, egyházi részvétel a Pride rendezvényein, szívárványos zászló a templomokon stb. Érdekes történet a St. Pauli evangélikus templom esete Malmöben. A szentélybe, oltárkép gyanánt, a XVI. századi Lucas Cranach híres *Ádám, Éva* jelenetének egy olyan modern variációja került, ahol két Ádám és két Éva alkot egy-egy meleg és lesbikus párt, a Paradicsomban álló almafa két oldalán. Elisabeth Ohlson Wallin alkotását azonban végül le kellett venni, mert a fán rejtőző kígyó egy transzvesztita alakjában van ábrázolva. Az pedig, hogy a transzvesztita a gonosz alakjával azonosítható, kiverte a biztosítékot. Ezért ugyanattól a művésznőtől másik képet vettek, amely szintén egy XVI. századi Utolsó vacsora kompozícióra hajaz, de itt Jézus magas sarkú cipőben, transzvesztiták társaságában látható. Végül az egyháztanács leváltotta a vezető lelkészt és mindegyik képet eltávolíttatta.

⁷ Szent Ágoston: *Isten városáról* I.-IV. Kairosz Kiadó, Bp. 2005, 2006, 2009

A Katolikus Egyház ilyen szinten még nem szembesül a problémával, de a küzdelem előszele ideért és egyfajta ostrom előmunkálatok úgy tűnik nálunk is megkezdődtek. A kihívás részben belső és a gender-perspektíva integrálását, egyfajta gender-fair Szentírás-értelmezést, teológiát és egyházi gyakorlatot követelő un progresszív katolikus véleményformálókat jelent, akik nem ritkán a *Gender-Mainstreaming*⁸ egyházi területen történő megvalósulásáért küzdő aktivistákként tűnnek fel.

Gerhard Marschütz, a Bécsi Egyetem, Katolikus Teológiai Fakultás, Szisztematikus Teológia Intézetének teológiai etika professzora, a gender-perspektíva irányában nyitott írásában,⁹ a gender-ideológiával szemben kibontakozó katolikus ellenállást vizsgálja. Pápai megnyilatkozásokat, egyéb római dokumentumokat és kiadványokat¹⁰ említ; utal többek között XVI. Benedek pápa 2012 karácsonyi beszédére, amelyben *a pápa taglalta a gender-elmélet mély valótlanágát, ami a pápa szerint egy sajátos antropológiai forradalmat foglal magába, mivel tagadja az ember természetét.* Említ még három nemzeti püspökkari pásztorlevelet (lengyel, szlovák, portugál) valamint Gabriele Kuby német katolikus szerző *A nemek forradalma*¹¹ című könyvét, amelyek mind e témával foglalkoznak. „Mennyire előítélet-mentes a katolikus érvelési logika a gender-törekvésekkel szemben?” – teszi fel a kérdést Marschütz. Kritizálja azt a katolikus szóhasználatot, amely a jelenség mögött *gender-ideológiáról* beszél. Marschütz a progresszív tábor szóhasználatához igazodva, a *gender-studies* kifejezést használja, amelyet magyarul *gender-elméletek*-nek kellene mondani és amely önmeghatározása szerint egy multidiszciplináris tudományos megközelítés. Szerinte az ideológia megnevezés csak leértékelést jelent és a nyílt vitát nem vállaló elítélést teszi lehetővé. Szerinte a katolikus kritikusok tévesen állítják, hogy a gender-elméletek a nemi egyenlőséget a nemek azonosságának tartanak, bár a következő bekezdésben elismeri, hogy a gender-studies-hez szorosan kötődő *queer-studies*, valóban a köznyelv olyan átalakítására törekszik, amely az érintett minoritások egyenjogúsítása érdekében a nemsemleges megnevezéseket favorizálja. Marschütz szerint azért téves a *zsidó-keresztény etika* és a *posztmodern etika* merev szembeállítás, mert ez lehetetlenné teszi a dialógust, pedig a dialógus a zsidó-keresztény etikának is alapeleme. Hivatkozik a II. Vatikáni Zsinat tanítására, és arra, hogy a zsinat szellemében még az ateistákkal is párbeszéd kezdődhetet. Szerinte ma a gender/queer studies-t lehetne ehhez mérhető kihívásnak tekinteni.

Hogy az analógiát jobban lássuk, nyilván jó lenne többet tudni az 1960-as években induló katolikusok és ateisták közötti párbeszédéről. Másrészt jól emlékszünk az egykori „tudományos szocializmus” tantárgyra, hiszen az ateizmus tudományosnak nevezte magát, ennek ellenére, az a multidiszciplináris megközelítés, ami a marxizmus volt, végső formájában mégis egyfajta világszemlélet, ideológia építőköveit adta, amely nem akart mást, mint egyeduralmódóvá válni az egész világon. Ha a gendert ezzel analóg módon próbáljuk látni, ahogy Marschütz teszi, akkor ugyan el kell ismerni a multidiszciplináris tudományos erőfeszítéseket, de nem tagadható,

⁸ Az ENSZ Pekingben megrendezett negyedik női világkonferenciáján (1995) megfogalmazott program, amely a nemek közötti egyenlőség szempontjának fősodorba helyezését és az élet minden területén történő gyakorlati megvalósítását jelenti.

⁹ Prof. Dr. Gerhard Marschütz: A biológiai nem megszüntetése? Teológiai megfontolások a katolikus területen folyó gender-vitához.

http://www.teologusnok.hu/files/temak/gender/201504_Gender-ideologia_Prof.Marschutz.pdf

¹⁰ A Család Pápai Tanácsa: Családlexikon. Szent István Társulat. Bp. 2012. ide vonatkozó szócikkei

¹¹ Gabriele Kuby: A nemek forradalma. Kairosz Kiadó. Bp. 2008.

hogy ezek végső fokon igenis egy radikálisan új világszemlélet, vagyis ideológia építőelemeiként szolgálnak, amely a maga belső logikája szerint nem akar mást, mint érvényre jutni az egész világon.

Az un. progresszív katolikusok véleményét magyar nyelven legmarkánsabban talán Perintfalvi Rita, a Grazi Egyetem Teológia Fakultásának oktatója képviseli. Ő feminista teológiáról, illetve feminista felszabadítás teológiáról beszél, nézeteinek egyik gyökerét a latin-amerikai *felszabadítás teológiához* kötve. Csak zárójelben jegyzem meg, hogy ez utóbbi, a marxista eszmékkel való kapcsolata miatt, az 1980-as években kivívta II. János Pál pápa és a Hittani Kongregáció bírálatát. Perintfalvi egy interjúban azt mondja, hogy ez az új típusú feminista felszabadítás teológia *nem fogadja el azt az állítást, mely szerint az igazság egy és örök, amit nem írhat felül az ember és a társadalom változása.*¹² Súlyos kijelentés ez, amely a Marschütz által fentebb felállított zsidó-keresztény etika - posztmodern etika tengelyen nem kérdés, hogy hova sorolja szerzőjét. Perintfalvi egy tanulmányában kitér a *gender mainstreaming* a politikából jól ismert elvére,¹³ melynek célja az egyenlőség megteremtése és annak elérése, hogy ez a társadalomban meghatározó gyakorlattá váljon. Nem mintha bármelyik katolikus egyházi megnyilatkozás megkérdőjelezné a nemek egyenlőségét – akkor sem, ha papság a katolikus egyházban továbbra is a férfiak számára fenntartott marad. A kérdés ebben a vitában tehát nem a nemek egyenlősége, hanem sokkal inkább az, hogy tulajdonképpen hány nem is létezik. Perintfalvi a *queer-studies* idevonatkozó válaszát egy sajátos bibliaértelmezéssel próbálja alátámasztani. Szerinte Isten az embert nem „férfinak” és „nőnek” hanem „férfiasnak” és „nőiesnek” teremtette, ezért a teremtéstörténetet *Irmtraud Fischer*¹⁴-re hivatkozva úgy értelmezi, hogy nem a nemek dualitása (azaz vagy férfi vagy nő), hanem éppen a nemek diverzitása (sokfélesége) az Isten akarata. Szerinte a Szentírás itt egy sajátos költői eszközt használ, amit *merismos*-nak neveznek. Ez egy olyan stíluseszköz, ami a teljességet úgy írja le, hogy a két külső pólust nevezi meg, de közben természetesen mindazt átfogja, ami a kettő között húzódik. Szerinte, amikor Isten „férfiasnak” és „nőiesnek” teremtette az embert, akkor tulajdonképpen csak a két végpontot, legkülső pólust jelölte meg a szöveg, közöttük pedig ott húzódik egy rendkívül színes és tág paletta, az összes nemi identitás és szexuális orientáció palettája.¹⁵ Ez az értelmezés pedig minden lehetséges szexuális kapcsolattípust és együttélési formát a Bibliára hivatkozva legitimál.

Hebraista kritikus szerint azonban ez a bibliaértelmezés nyilvánvaló nyelvi félrefordításon alapul, és a saját preconcepcióihoz fundamentalista módon ragaszkodva, előzetes elvárásokkal közelít a Biblia szövegéhez, azzal a céllal, hogy a saját „progresszív” világnézetének megfelelő eredményt mindenáron kiolvassa a Biblia szövegéből. Megközelítésmódja ezért nem felel meg a modern tudományosság kritériumainak, következtetései pedig inkább magának az értelmezőnek a vágyait és világképét tükrözik, mint a biblikus szöveg eredeti üzenetét.¹⁶

¹² Csendes-Erdei Emese: „Nem tudnak mit kezdeni a szexualitással” Magyar Narancs. 2016.04.25

<http://magyarnarancs.hu/tudomany/nem-tudnak-mit-kezdeni-a-szexualitassal-98861>

¹³ Perintfalvi Rita: A genderellenes kultúrharc valódi arca.

http://teologusnok.hu/files/olvasnivalo/PR/02_tudomanyos_cikkek/Genderellenes_kulturharc/A_gender-ellenes_kulturharc_valodi_arca.pdf

¹⁴ A Grazi Egyetem Teológiai Fakultásának Ószövetség professzora

¹⁵ Perintfalvi Rita: Alaptörvény-módosítás: az alapvető emberi jogok megtiprása a keresztény demokrácia/teokrácia nevében. Mэрce. 2020.11.17. <http://merce.hu/2020/11/17/alaptorvenymodositas-az-alapveto-emberi-jogok-megtiprasa-a-kereszteny-demokracia-teokracia-neveben/>

¹⁶ Perintfalvi Rita teológusnő “tudományossága”

<http://kalvinistaapologetika.hu/perintfalvi-rita-teologusno-tudomanyossaga-szakmai-cafolatok/>

A Katolikus Egyházat érő kihívás jelentősebb része azonban egyelőre inkább külső és főleg a jogi környezet lassú, de folyamatos változását jelenti a nyugati világ egészében. Természetesen nem vonom kétségbe annak a jogvédelemnek a jogosságát és fontosságát, hogy senkit se lehessen becsmérelni, megalázni, hátrányos megkülönböztetésnek kitenni. Az azonban egyértelmű, hogy az ilyen célú törvénykezés egyre inkább kezd átesni a ló túloldalára, amely számtalan példával igazolható a nyugati világ különböző országaiból. Egyébként is, már rég nem arról van szó, hogy akármelyik keresztény felekezet hatalmi szóval be akarná tartatni a maga bibliai elveit az emberekkel, hanem csak arról, hogy ezekről az elvekről egyáltalán beszélni lehessen. A liberalizmus azonban, hajdani szabadelvű korszakait követően, mostanra kiépítette saját szekuláris dogmatikáját, és ezt abszolutizálva, úgy látszik, jogi eszközökkel élve, elkezd véget vetni egykori központi tételének, a lelkiismereti szabadságnak és az ebből következő vélemény- és szólásszabadságnak. Ennek első jeleire a svéd nyelv már önálló kifejezést is alkotott, amelyet „szűk vélemény-folyosó”-ként¹⁷ lehet magyarul visszaadni. Ez arra utal, hogy bizonyos témákról, csak meghatározott módon és meghatározott kifejezésekkel illik és tanácsos nyilatkozni. Ezek az elvárások pedig lassacskán beépülnek a törvénykezésbe is, amely az ellenkező véleményeket és megfogalmazásokat egyre inkább a gyűlöletbeszéd büntetőjogi fogalma alá vonja. Sokan máris felteszik a kérdést, hogy vajon a XX. századi jobb és a baloldali kísérletek után, korunk uralkodó ideológiája is megteremti majd a saját diktatúráját?

Mindezek láttán talán azt mondjuk magunkban: „nem mindig rossz az, ha nem vagyunk összhangban a társadalmi valóság ritmusával. Vannak olyan történelmi korszakok, vannak olyan társadalmak, amelyek ritmusa egy disszonáns kakofónia, amire nem ráhangolódni kell, hanem ellenállni vele szemben, felvállalni azt a ritmust, amiben tiszta szívvel hiszünk.”¹⁸ Ha azonban ezt mondjuk, akkor Dsida Jenővel együtt be kell látnunk:¹⁹

*Be kell látnunk:
Ha kérdeznak, becsületesen
felelni kell.
A harcot becsületesen
fel kell venni,
az úton becsületesen
végig kell menni,
a szerepet becsületesen
el kell játszani,
keményen és tekintet nélkül.
...
Krisztusnak és Pilátusnak,
farizeusoknak és vámosoknak,
zsidóknak és rómaiaknak
egyformán szolgálni nem lehet*

¹⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Opinion_corridor

¹⁸ Sárosi Péter: A ritmus helyreállítása. Drogrporter blog. 2019.11.14.
http://drogrporter.444.hu/2019/11/14/a_ritmus_helyreallitasa

¹⁹ Dsida Jenő: Tekintet nélkül (1928)

Dsida Jenő verse négyszer említi a „becsületesen” szót. Esetünkben mi lehet ez a négyszeres követelmény? Talán ez: becsületesen keresni Istent, becsületesen keresni az igazságot, becsületesen vállalni annak következményeit és becsületesen szólni a másik félhez. E négy, a mottóul válaszott vers-részlethez is jól illeszthető: „*Ha a forrásra akarsz lelni, a magasba kell törnöd, az árral szemben.*” Miért gondolom ezt? Először is, mert az erkölcsstan nem elsődleges. Az csupán egy következmény. Az elsődleges az Istennel való kapcsolat, amit Martin Buber szavaival „Én-Te” kapcsolatként élünk. Isten a forrás, a lét forrása, a szeretet forrása és az igazság forrása. Magasba törve, becsülettel keressük, szemben az árral. Ez az árral szemben való haladás nem csupán a korszellellemmel való szembe-menést jelent, hanem annál sokkal többet: ellenállást saját nehézkedésünkkel és komfort-igényünkkel szemben. De ellenállást jelent azokkal az indulatainkkal szemben is, amelyek nem férnek meg a becsületes, szabályszerű küzdelem keretei között. Hiszen *a versenyző is csak akkor nyer babérkoszorút, ha szabályszerűen küzd.* (2Tim 2,5) Az Újszövetség tanítása alapján a „szabályszerű küzdelem” fogalmába nem fér bele semmiféle gyűlöletbeszéd - elsősorban a szeretet-parancs egyetemessége miatt, amely nem mások legyőzésére, hanem megnyerésére ad küldetést. Ez a „szabályszerű küzdelem” ugyanakkor ellenállást jelent saját rövidtávú érdekeinkkel szemben, hiszen nézeteinkkel a modern társadalom kiátkozott páriáivá válhatunk és persze ellenállást a korszellellemmel szemben - keményen és tekintet nélkül. Összegezve, *tekintet nélkül* a magam indulataira, nehézkedéseire, a korszellem követelményire, ugyanakkor teljes mértékben *tekintettel* Istenre, az igazságra és a másik emberre - függetlenül annak aktuális állapotától és vélekedéseitől.

Az igazságot keresve, térjünk vissza kiindulópontunkhoz, az LMBTQ-kérdéshez és lássuk, mit tehetünk a jelen helyzetben? Néhány lehetséges igazság-morzsát sorolok. Egyrészt felhívhatjuk a figyelmet arra az ideológiai megkötöttségre, amelyre tudományterületünk kárhóztatva van, amióta az Amerikai Pszichiátriai Társaság a lobbis nyomására törölte a homoszexualitást a pszichiátriai betegségek diagnosztikai rendszeréből (1973). Azóta a homoszexualitás nem számít betegségnek, ezért az sem legális, hogy ezen a területen bárki is olyan irányú kutatómunkát végezzen, amely valamiféle terápiás áttörést tűzne ki célként. A törlés indokai között szerepelt, hogy ez az irányultság terápiásan nem változtatható meg. Pedig annak, hogy ki számít pszichiátriai szempontból betegnek van egy egyszerű, gyakorlati kritériuma: az, aki szenved valamitől (vagy az, akitől más szenved). Márpedig számtalan homoszexuális szenved a maga problémájától, kérne segítséget, de nincs kitől, mert ideológiai alapon csak egyetlen válasz adható, egyetlen irányba mehet a támogató terápia: fogadd el és vállald fel önmagad így, éld ki magad ebben az irányultságban. Akkor is ez kell, hogy legyen a válasz, ha az illető nem erre szeretne haladni. Ez a pol-korrekt tudományos hozzáállás így valójában cserbenhagy egy sor szenvedő embert. Pedig az orvostudomány nem szokta cserbenhagyni a szenvedő embert, csak azért, mert a tudomány aktuális állása szerint egy adott betegséget még nem tudunk meggyógyítani, hanem nagy erővel zajló kutatómunkát végez, hogy például daganatok, sclerosis multiplex, szkizofrénia vagy más egyéb, ma még gyógyíthatatlan betegség ellenszerét egyszer majd megtaláljuk.

Nem vagyok a téma szakértője, de úgy látom, a homoszexualitás nem egy homogén csoport. Nyilván van benne egy genetikailag is megalapozott, súlyosabb alcsoport, de vannak más, környezeti ártalmakban, traumákban gyökerező identitászavarok is, sőt, képezheti egy sokkal átfogóbb, általános identitászavar részét is. Lehet átmenetileg erősebb, máskor enyhülő erejű

irányultság, ahol a biszexuálisok irányába való átmenetek találhatók. Vagyis nem homogén egységként, hanem spektrumként kellene tekinteni, ahol a változás esélye is csak az egyedi esetből kiindulva becsülhető meg. Maga az LMBTQ mozgalom neve is erre a spektrumjelenségre utal, hiszen a név újabb és újabb alcsoportokra utalva, egyre hosszabb betűszóvá válik. Újabban a mozgalmon belül is az átmenetek lehetősége kap egyre nagyobb hangsúlyt. Ebben azt a szabadságot tartják lényegesnek, hogy a különböző, egymást követő és akár többszörös identitásváltásokat se kérdőjelezhesse meg senki. Erre utal a Q-betű, hiszen újabban, a leszbikus és meleg kategóriákon túl – és részben azzal szemben - bevezették a nemi és szexuális határokat elmosó *queer* (furcsa, eltérő) elnevezést. Ez azonban valahol ellentmond annak az alapfeltevésüknek, hogy a homoszexuális irányultság szilárd és nem változtatható. Ha ugyanis mégis változhat, akkor miért tilos olyan kutatómunkát végezni, amely egy-egy konkrét szenvedő által igényelt változás, nevezetesen a heteroszexuális irányultság felé segítené az ezt igénylőt?

Érdekes paradoxon a következő: a szexuáletika területén ma a „normakritika” az uralkodó irány, vagyis kihívni, elutasítani, elnyomónak bélyegezni a korábbi élethosszig tartó monogám házasságra épülő apa-anya-gyerekek családmódellet. Csakhogy ma a „normakritika” lett a kritizálhatatlan dogma. Az új dogma kritizálói pedig szalonképtelen eretnekek. Itt egy elméleti kritikai lehetőség lehet rámutatni a relativizmus abszolutisztikus törekvéseinek önellentmondására. A posztmodern szemléletmódban ugyanis nincsenek abszolút igazságok, csak különböző narratívák, elbeszélések, látásmódok. Ezért a rendszer kereteit rúgja fel, aki a maga narratíváját abszolutizálja. Márpedig a gender-teoretikusok egy része pontosan ezt teszi.

Ezen a ponton, mintegy zárójelben érdemes kitérni a pszichológia/pszichiátria és a kereszténység viszonyára. Világos, hogy tudományterületünket nem engedhetjük át a szélsőséges liberális irányzatoknak, különben nem marad terünk és eszköztárunk sem az érvelésre, sem a segítésre. Jó kereszténynek nincs félnivalója az igazi tudományosságtól, hiszen az igazság kutatása, a természettudományos módszerekkel felderíthető összefüggések feltárása és ezek becsületes alkalmazása a gyógyító munkában az embernek a Teremtés könyve elején kapott küldetéséből következik. A pszichológia is ilyen, eredendően jóra való tudomány. Ne adjuk fel, de valós, saját és autonóm helyén kezeljük, vagyis a pszichológia NEM az új papság. Másrészt optimális eredményt nyilván az örök értékek hivatott képviselőivel való együttműködésben érhet el.

A keresztényeknek pedig el kell fogadniuk a pszichológiát, mint önálló és komoly tudományt, hiszen maga a Megtestesülés titka az, amely legitimálja és megkerülhetetlené teszi azt a bio-pszicho-szociális módellet, amely a spirituális dimenzióval kiegészítve és beteljesítve tudja az embert leírni. A pszichológia legitim és autonóm módon foglalkozik ennek a teljességnek egy speciális szeletével, lelki életünk természetes oldalával. Már csak ezért sem foglalhatja el a papság illetékességi körét, amely viszont lelki életünk természetfeletti oldalára vonatkozik. A kettő egészsége azonban feltételezi egymást. Régi keresztény alapelv, hogy a természetfeletti a természetesre épül, így az egyik oldal torzulásai a másik egyensúlyát is veszélyeztetik.

Nagy bajok és torzulások származhatnak a két terület összekeveréséből. Egyrészt semmiféle pszichológiai módszer nem helyettesíti az imádságot, hiszen az első önmagunkra irányul, hogy gyógyuljunk vagy fejlődjünk; míg a második egy kapcsolat, Istennel, mint rajtunk kívül álló

másik személlyel. Másrészt az is nagy baj, ha keresztények azért tekintenek gyanakvással és elutasítással a pszichológiára, mert valamiféle primitív fundamentalizmustól indítva konkurenciát vagy veszélyes pogányságot látnak olyan módszerekben, amelyek valójában csak a természetes emberi dimenziók és szimbolikák világában mozognak. A pszichoterápia és a vallásgyakorlat tehát nem összekeverhető, nem felcserélhető. Mindkettőnek helye, szüksége és létjogosultsága van a maga helyén és idején.

Gondolatmenetünk egy korábbi pontján, a *szabályszerű küzdelem* kritériumai közé soroltuk, hogy azt *tekintet nélkül* saját indulatainkra, de maximális *tekintettel* embertársunkra kell felfognunk. Ebből a perspektívából is joggal illethetjük kritikával a jobboldali megmondóemberek jelentős részének, affekt telített, hóbörgő, színvonalatlan, kioktató, empátiát nélkülöző hangnemét. Tudnunk kell, mit akarunk: párbeszédet, vagy egy olyan harcot, ahol a cél nem a másik megnyerése, hanem legyőzése; vagy még rosszabb esetben, csak saját táborunk harciasabbá hergelése. Ez utóbbit is lehet csinálni, de így nem jutunk előbbre.

Ezzel szemben a valódi, a régiből építkező modern katolikus tanítás egyrészt segít megszabadulni téves tolerancia fogalmunk béklyóitól, miközben kiáll a másik fél személyi méltósága mellett - amit a Hittani Kongregáció *Dominus Iesus* nyilatkozata világosan kifejez:

„A dialógus föltételezte egyenrangúság (paritás) a felek személyi méltóságára vonatkozik, nem tanításuk tartalmára, még kevésbé az emberré lett Isten, Jézus Krisztus és a többi vallásalapító közötti egyenlőségre.”²⁰

Ez a dokumentum nagy vihart kavart már megjelenése évében (2000). Kritikusai a katolikus arrogancia újraéledését látták benne, hiszen erőteljes választ ad a posztmodern gondolkodás játékszabályaira, ahol minden narratíva egyformán jó lehet. Egyenesen a felekezeti- és vallásközi párbeszéd akadályának tekintették. Pedig ez a hozzáállás minden értelmes dialógus egyetlen logikus kiindulópontja, hiszen, ha nem hiszek az általam vallottak kiválóbb voltában, akkor értelmetlen, sőt morálisan is elítélendő, ha mellette érvelek; másrészt a másik fél iránti kellő tisztelet és a személyét illető, joggal elvárható tolerancia követelményét is magába foglalja, amely minden emberi párbeszéd szükséges minimuma. Ez utóbbi szükségességét az LMBTQ személyekkel kapcsolatban külön leszögezi egy másik nyilatkozatában a Hittani Kongregáció, ahol kimondja, hogy:

„az Egyház tanítása szerint a homoszexuális hajlamú férfiakkal és nőkkel tisztelettel, együttérzéssel és gyöngédséggel kell bánni. Kerülni kell az igazságtalan megkülönböztetés minden formáját.”²¹

A téma komplex és megközelítése tehát nagy szakmai és emberi alázatot követel. Egyrészt alázatot a szenvedő emberekkel szemben, ahol kioktatásnak, becsmélésnek, gőgnek helye nem lehet. Másrészt alázatot követel azzal a szellemtörténeti szituációval szemben, amelyben vagyunk, beismerve, hogy lépéshátrányban vagyunk, nincs jól kidolgozott, jelen helyzetben hatékony, vitapartnerünk filozófiai-morális gyökereit megérintő érvrendszerünk. Kicsit hasonló ez a helyzet az őskeresztény kor problémájához, amikor a zsidóság köreiből a görög-

²⁰ Hittani Kongregáció „*Dominus Iesus*” nyilatkozata. Szent István Társulat, Bp., 2000. 22. pont

²¹ Hittani Kongregáció: Megfontolások az azonos nemű személyek együttéléseinek törvényes elismertetésére irányuló törekvésekről. 2003. 4. pont

római kultúra tömegei felé induló misszionáriusok azzal szembesültek, hogy abban a közegben már nem érvelhetnek pusztán ószövetségi idézetekkel, hanem a görög filozófia eszköztára, terminusai, érvelési módszerei is kellenek ahhoz, hogy ott is szót értsenek az emberekkel. Hasonlóképpen mi sem tudunk pusztán egyházi dokumentumokkal érvelni, korunk nyelvén kell szólni. Henri Boulad atya emlegeti a teológia reformjának szükségességét, ami alatt a teológia XXI. századi nyelvre való lefordítását érti, hogy azt a mai átlagember is megértse.

Nagyobb kihívás, a posztmodern világszemlélet alapjait képező relativizmussal szembeni hatékony érvelés kidolgozása. Erre épül ugyanis az az utilitarista, haszonelvű etika, amelynek legyőzése nélkül nem lehet érvelni amellett, hogy a homoszexuális hajlamú embereknek az önmegtartóztató életet javasoljuk. Ráadásul nem is ez a lényeg, ez csupán a keresztény szexuáletika egy szűk és marginális területe. A fővonal ennél sokkal általánosabb és minden emberre egyaránt vonatkozik, nevezetesen *az állapotbéli tisztaság követelménye*, amely a szexualitás teljességét a férfi-nő felbonthatatlan házasságán belülre helyezi, vagy, ha úgy tetszik, amely a szexualitás teljességét a házassággal védi. Csakhogy egy ilyen szigorú erkölcsstan rendkívüli erőforrások nélkül aligha tartható meg a mai világban, ahol a korábban létező támogató, összetartó társadalmi erők már nem működnek, rég felbomlottak. A keresztény morál újbóli térnyerése csak akkor lehetséges, ha mi magunk betartjuk azt, ami ebből bennünket illet, továbbá, ha nem csak hisszük, de valamivel alá is tudjuk támasztani az érvelésben, hogy létezik objektív igazság, hogy létezik a legfőbb jó.

Hogy létezik objektív igazság és legfőbb jó – az ebben való hit elvesztésével mekkorát süllyedtünk a Krisztus előtt élt Ciceró kora óta, akinek legalább ez nem volt kérdés! – Itt, mintegy zárójelben, Tamás Gáspár Miklós baloldali filozófus egy cikke jut eszembe, ahol Jürgen Habermas legújabb, 91 éves korában írt könyvéről számol be, „*amelyben visszamegy a hit és tudás klasszikus kérdéséhez. A kérdés az, hogyan lehet újra – de immár isten nélkül – olyan tekintélyt kölcsönözni ezeknek a gondolatoknak, mint amilyenek a hit fölruházta őket a középkorban. Ezt írja Jürgen Habermas 2020-ban, és nagyon megértem. Ez ugyan nem az én filozófiám, de mindenképpen megrázónak tartom, hogy egy élet elszántan kritikai és e világi filozofálása után Habermasnak arra kell választ adnia, hogyan tudunk az igazságnak tekintélyt adni a transzcendencia távollétében. Jó kérdés!*”²²

Egy másik filozófus, Boethius (480-524), a filozófia segítségével még a siralomházban is kigyógyította önmagát a kétségbeesésből. Csakhogy számára Isten - aki az igazságot tekintéllyel ruházta fel - még jelenvaló volt. Mit mondhatna a kései utódoknak? Talán ezt:

*Ó, jaj, szelleme mily mélyre zuhanva
Teng, s hogy már a saját fénye kilobbant,
Lám nekivág a sötét kinti világnak,
Hogyha a gyötrő gond, szítva a földi
Szélviharoktól, túl nagyra növekszik!
Ó, ki előtt nem volt titka az égnek,
S otthonosan járt-kélt útjain egykor,*

²² TGM: A magyar kormány politikáját a hiedelmekkel szemben nem a nacionalizmus vezérli
<http://magyarnarancs.hu/belpol/nem-fasiszta-eletet-131335>

...

*Most kihunyóban az ész benne, hever csak,
Vastag lánc szorosam fogja nyakánál,
Súlya lehúzza fejét, s készteni, ó, jaj!
Mást sem látni, csak az ostoba földet!*²³

Mást sem látni, csak az ostoba földet? Pedig már Ovidius szerint is ez különbözteti meg az embert az állattól:

*Minden egyéb állat letekint görnyedten a földre,
embernek fölemelt orcát és adta parancsát,
hogy föl a csillagokig pillantson, az égre tekintsen.*²⁴

Az égre tekintsen... Igen, az Égre, ugyanis etikánk nem a cél, csak egy következmény. Erkölcsi törvényeinkre nem hivatkozhatunk az őket megalkotó és azokat számunkra az élethez adott használati utasításként adó Istenre való hivatkozás nélkül, különben csak egyszerű konzervatívok lennénk. Mi azonban nem valami régit akarunk megőrizni, konzerválni, hanem Istenhez fűződő kapcsolatunkból akarunk élni és az ebből származó élet újdonságát kell felmutatnunk és felkínálnunk. Ezzel eljutottunk az igazi kihíváshoz, az új evangelizáció elsődleges szükségszerűségéhez. Az utilitarizmus boldogságképét ugyanis csak Isten, a Legfőbb Jó választásának boldogsága tudja legyőzni, mert ez ráadásként az élet értelmét is megadja. Rámutathatunk, hogy az igazi veszteség, ha nem hiszünk Istenben, aki a legfőbb jó, az, hogy a lét értelmére irányuló kérdésünkre nem lesz válasz. De azt, hogy miként érveljünk mellette, csak a maga a Szentlélek adhatja meg nekünk.

A kereszténység korai sikereihez az is hozzájárult, hogy voltak kapcsolódási pontok az antik filozófiai hagyomány nagy iskoláival, Platónnal, Arisztotelésszel, a sztoikusokkal. Később ezek a kapcsolódási pontok tették lehetővé a keresztény filozófia kiépülését is. Nem vagyok filozófus, de a távolság a kereszténység és a ma uralkodó filozófiai, illetve etikai-morális irányzatok között mintha sokkal nagyobb lenne, mint az ókorban volt. Mintha nehezebb lenne az érvelés, mert közös nyelv alig van már. Idegenek, földönfutók lettünk a mai kultúrában. A zsolttárossal mondhatjuk:

Ó, jaj nekem, idegen földön bujdosom, pusztai nép sátraiban lakom. Zs120,5

Elszigetelődünk és ebből a helyzetből kell kitörési pontokat keresni. Ehhez nyilván alapkövetelmény, hogy ne egy elvont teoretikus rendszert hirdessünk, hanem egy személyes, megtisztult, megújult, elmélyült és hiteles Isten-kapcsolatban éljünk, és erről tegyünk tanúságot.

*Tekintetem a hegyek felé emelem, honnét is jöhetne segítségem?
Segítséget csak az Úrtól kaphatok, aki az eget és a földet teremtette. Zs121,1-2*

²³ Boethius: A filozófia vigasztalása. Első könyv, 2. Európa Kiadó. Bp. 1979.

²⁴ Publius Ovidius Naso: Átváltozások (Metamorphoses) I. könyv 84-86. Devecseri Gábor ford.

Láthattuk, valóban az árral, korunk uralkodó szellemi áramlataival szemben hajózunk. Mégsem siránkozhatunk, hogy rosszkor vagyunk rossz helyen, hogy ez nem a mi időnk. Szent Ágoston szerint „Minden idő alkalmas arra, hogy benne Istennek szolgáljunk. Használjuk föl az időt, és az szent idővé válik.” Az időre a görög nyelvnek két szava van, a *kronosz*, a fizikai idő és a *kairosz*, a szent idő. Ez utóbbi a görög filozófiában az időnek azt a kritikus pillanatát jelenti, amikor a körülmények miatt az embernek történelmi döntést kell hoznia. A fogalmat a kereszténység is átvette, s az Újszövetség görögül ránk maradt szövegei az „üdvösség ideje”, az „idők teljessége” kifejezésére használják.²⁵ Tehát a jelenkor is lehet szent idő, amelyben a Szentlélek inspirál bennünket az egyenlőtlennek tűnő küzdelemre, amelyben azonban nem mások legyőzése, hanem megnyerése a cél, hogy:

„a lánggal égő szeretet
gyűjtson tüzével szíveket.”²⁶

Minden egyéb ugyanis másodlagos, még az általunk hirdetett erkölcsi rend is, hiszen az is csak az elsődlegesre, a Megváltó érdeméből személyes és örök üdvösségre vezető Isten-kapcsolatra épülve áll meg és nyer értelmet. Ez az a forrás, amely által még a lehetetlen - az általunk hirdetett erkölcsi rend megtartása - is lehetségessé válik. Ha pedig ez nem sikerült a személyes életünkben, legalább ne legyünk rá büszkék – és akkor a Megváltás titkába kapaszkodva eltűnnek adósságaink. Végső fokon – a mottókhöz visszatérve - noha az árral szemben haladunk, a lényeg nem a szembenállás, hanem az, hogy a Forrást keressük, míg meg nem érezzük annak *éltető üdeségét*. Ha megleltük, ha megérettük, ha átformált minket – olyanná, hogy mások is kedvet kapjanak rá - akkor a keresztény misszió szinte *magától*²⁷ fog újra meglevenedni és gyümölcsöket hozni, a nyugati világban is.

Sörédi Pál
2020-2021

²⁵ A Kairosz Kiadó bemutatkozó oldala alapján: <http://kairosz.hu/t/aboutus>

²⁶ A Zsolozsma Délelőtti imaórájának *Most jöjj, Szentlélek, szállj közénk...* kezdetű himnuszából

²⁷ „Ez a magától: ez a Kegyelem.” – írja Reményik Sándor: Kegyelem című versében
http://sese.web.elte.hu/versek/rs_kegyelem.html